

Atkritumu apsaimniekošanas likums nosaka, ka par bīstamajiem atkritumiem uzskatāmi tādi atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kuras padara tos bīstamus. Atkritumu bīstamības īpašības ir noteiktas Ministru kabineta noteikumos par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus. Latvijā ir iespējams nodrošināt visu veidu bīstamo atkritumu savākšanu. Tomēr, ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības apmērus, nav iespējams nodrošināt visu veidu bīstamo atkritumu pārstrādi, jo nav ekonomiski un tehniski pamatoti izveidot pārstrādes iespējas visu veidu bīstamajiem atkritumiem, norāda Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) pārstāve Laura Jansone. Viņa skaidro, ka tāpēc daļa bīstamo atkritumu tiek izvesta pārstrādei uz citām Eiropas Savienības (ES) un trešajām valstīm. Lielākā izvesto bīstamo atkritumu plūsma ir svina akumulatori. Tāpat VARAM norāda, ka ES struktūrfondu apguves ietvaros atkritumu apsaimniekošanas komersantiem atklāta konkursa ietvaros būs pieejams līdzfinansējums no ES struktūrfondu atkritumu pārstrādes infrastruktūras attīstībai.

Savāc un pārstrādā

Latvijā ir vairāki uzņēmumi, kuri savāc un arī pārstrādā dažādus bīstamos atkritumus, sākot no baterijām un beidzot ar medicīnas atkritumiem. Viens no tiem ir AS A Holding. Uzņēmuma izpilddirektors Andrejs Morohins DB pastāstīja, ka uzņēmums pagājušajā gadā ir pārstrādājis vairāk nekā trīs tūkstošus tonnu bīstamo atkritumu, no tiem lielākā daļa ir nederīgas elektriskās un elektroniskās iekārtas. Viņš skaidro: «No bīstamo atkritumu saraksta uzņēmums pārstrādā elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumus (EEIA), dažu bateriju un akumulatoru veidus, nolietotus transportlīdzekļus un medicīnas atkritumus. Pārstrādē iegūtie materiāli tiek pārdoti kā izejvielas otrreizējo materiālu pārstrādātājiem vai izmantoti kurināmo maisījumu izgatavošanai, tomēr neliela daļa turpmāk neizmantojamo materiālu tiek nodota apglabāšanai.» Savukārt SIA Ragn-Sells, kas nodarbojas arī ar medicīnas atkritumu savākšanu un pārstrādi, valdes loceklis Agris Markss uzsver, ka Latvijā ir ļoti svarīgi panākt plašāku izpratni par to, cik liela nozīme ir pareizai medicīnisko atkritumu apsaimniekošanai, jo šie atkritumi atšķirībā no sadzīves atkritumiem ir ar ļoti lielu risku – ja tie netiek pareizi savākti un iznīcināti, tad var nodarīt ļaunumu līdzcilvēku veselībai, jo ir potenciāli infekciozi. Daļa no mikrobiem, kas izkļuvuši no cilvēka organisma un iekļuvuši atkritumu masā, ir agresīvi, spējīgi izdzīvot ilgāku laiku vai kļūt par jaunu slimības rašanās avotu. «Atkritumi tiek savākti no ārstniecības iestādēm, zobārstniecībām, kosmetoloģijas un tetovēšanas saloniem. Atkritumu klāsts ir ļoti plašs – pārsēji, šļirces, sistēmas, operāciju atkritumi, nederīgie medikamenti u.c. Likumdošanā būtu nepieciešams arī precīzāk definēt, tieši kādi atkritumi ir uzskatāmi par medicīniskajiem atkritumiem, lai izvairītos no situācijām, kad pie medicīniskajiem atkritumiem nonāk arī tādi, kas nav potenciāli bīstami, vai otrādi,» piebilst A. Markss. Runājot par pašu pārstrādi, viņš norāda, ka savāktie medicīniskie atkritumi tiek nogādāti veselības aprūpes atkritumu šķirošanas un pārstrādes centrā, kur pārstrāde tiek veikta īpašās iekārtās. Vispirms notiek sterilizācija, tad no kopējās masas tiek atšķirotā plastmasa, metāls u.c. materiāli, ko var izmantot otrreizējai pārstrādei. Atlikušos medicīnas atkritumus sasmal-

FOTO - STOCKADOBECOM

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANA

Svarīgi visu izdarīt pareizi

Latvijā ir iespējams nodrošināt visu veidu bīstamo un citu specifisko atkritumu savākšanu, bet ne pārstrādi, jo tas nebūtu ekonomiski un tehniski pamatoti

Medicīnas atkritumi ir bīstami apkārtējai videi un cilvēkiem. Ja tie ir nepareizi savākti un iznīcināti, tie var nodarīt ļaunumu līdzcilvēku veselībai, jo ir potenciāli infekciozi.

cina un samal. Daļu noglabā poligonā, bet pārējā masa nonāk Igaunijā, kur to pārstrādā un iegūst tā saukto RDF degvielu, kas tiek izmantota kā kurināmais cementa ražošanā. VARAM skaidro, ka ir apzināta nepieciešamība sadarbībā ar Veselības ministriju meklēt risinājumus mājāsaimniecībās radušos veselības atkritumu apsaimniekošanai.

Prasības augs

«Sagaidāma bīstamo atkritumu aprites un pārstrādes procesu kontroles paaugstināšana no Valsts vides dienesta (VVD), puses, un tam ir gan pozitīva, gan negatīva puse. Par pozitīvo uzskatām nozares sakārtošanu, par negatīvo – likumdošanas aktu (it īpaši ES direktīvu un regulu) pārāk burtisku un šauru interpretāciju, ar ko tiek ievērojami samazināta uzņēmumu iespēja efektīvi izmantot tirgus tendences un alternatīvās tehnoloģijas atkritumu pārstrādē,» skaidro A. Morohins. Kā vēl vienu tendenci EEIA pārstrādes jomā viņš min to, ka pakāpeniski samazinās videi bīstamo komponentu saturošo atkritumu apjoms. Tas ir saistīts ar to, ka šo iekārtu ražošana un imports ES tirgū pārtraukts vairāk nekā pirms desmit gadiem. Piemēram, no savācama ledušķapju apjoma faktiski izzūd freona (ozona slāni noārdošo vielu) saturošās iekārtas, jo tās kopš 1993. gada tiek pakāpeniski aizvietotas ar videi draudzīgiem, bet kopš 2010. gada to ražošana ir pilnīgi apturēta. Gadu no gada samazinoties kineskopu (CRT) televizoru un

monitoru savākšanas apjomi, to vietu ieņem LCD televizori un monitori, kuros praktiski nav bīstamo komponentu vai to daudzums samazināts līdz minimumam. Tāpēc perspektīvā būs jāpārskata gan bīstamo atkritumu klasifikācija, gan to pārstrādes noteikumi. Pēdējo desmit gadu laikā ES tirgū ir strauji mainītas gan elektropreču ražošanā izmantojamās tehnoloģijas, gan izmantojamie materiāli un no ražošanas cikla maksimāli izņemti videi kaitīgie materiāli, bet veco, bīstamo atkritumu vietā utilizācijā jau tiek nodoti jauni, videi nekaitīgi atkritumi, piebilst A. Morohins.

Īpašās vietas

Nederīgo vai neizlietoto medikamentu iznīcināšanas kārtību reglamentē Atkritumu apsaimniekošanas likums un izrietošie Ministru kabineta noteikumi. Pēc klasifikatora kā bīstamie atkritumi ir klasificēti citotoksiski un citostatiski medikamenti, bet visi pārējie medikamenti ir klasificēti kā atkritumi, kuri nav bīstami. Vienlaikus VARAM iesaka arī pārējās nederīgās zāles uzskatīt par bīstamajiem sadzīves atkritumiem. VARAM vērs uzmanību, ka medikamentus nedrīkst izmest sadzīves atkritumos vai kanalizācijā, jo tas var radīt kaitējumu videi un arī cilvēku veselībai. Tie ir jānogādā speciāli tam paredzētās vietās. Tīmekļa vietnē www.atkritumi.lv var atrast informāciju, kur var nodot medikamentus, kas nav derīgi lietošanai. Atkritumu, tai skaitā sadzīves bīstamo atkritumu, ap-

saimniekošanu savā teritorijā organizē pašvaldības. Tas, vai aptieka pieņem medikamentus, kuriem ir beidzies derīguma termiņš, ir īpašnieka brīvprātīga izvēle. Liela daļa Latvijas aptieku pieņem no iedzīvotājiem neizlietotās un nederīgās zāles. Savukārt veco sadzīves tehniku, riepas, eļļas un citus līdzīgus atkritumus var nodot tam īpaši izveidotos laukumos un arī poligonos. Tāpat lielveikalos ir pieejami stendi, kuros var nodot, piemēram, izlietotās baterijas.

Joprojām problēma

Viens no jautājumiem, par ko tiek runāts jau ilgāku laiku, ir cīņa ar nelegālajiem būvniecības atkritumiem. VARAM skaidro, ka atkritumu apsaimniekošanas jomā būvniecībā radušos atkritumu un to pārveidojumu uzskaites kārtību nosaka Ministru kabineta noteikumi. Šis normatīvais regulējums neattiecas uz fiziskajām personām, kuras nav komersanti, kā arī nav attiecināms uz būvniecības atkritumiem, kuri uzskatāmi par bīstamiem. Mājāsaimniecībās radušos būvniecības atkritumu apsaimniekošanu no šā gada organizē pašvaldības. Fiziskām personām jābūt nodrošinātai iespējai nogādāt būvniecības atkritumus uz specializētiem pašvaldībā izveidotiem laukumiem. Šobrīd notiek arī darbs pie vides aizsardzības precīzāku prasību iekļaušanas tiesiskajā regulējumā, tajā skaitā būvniecības atkritumu kontroles uzlabošanas. SIA Eco Baltia vide direktors Jānis Aizbalts norāda, ka uzņēmums gada laikā savāc vairāk nekā 50 tūkst. kubikmetru būvgružu, ko nodod pāršķirošanai un pārstrādei. Ja būvgruži ir ar lielu daļu piejaukumu, kas nav nošķirojami, tos nogādā noglabāšanai poligonos. «Pārsvārā mūsu klienti ir juridiskās personas, jo fiziskās personas izvēlas izmantot ss.com atrodamos uzņēmumus. Un šeit izriet divas būtiskas problēmas: pirmkārt, nelegālie izvedēji nemaksā nodokļus, un viņu darbība nav izsekojama, tāpēc savāktos būvgružus viņi var aizvest un izgāzt jebkur; otrkārt, nelegālie būvgružu pāršķirotāji, kā arī zemes gabalu īpašnieki būtībā ļauj šo visu izgāzt mežos. Uzskatu, ka noteikti ir jāstiprina tirgus kontrole, sākot no tiem, kas izved būvgružus, un beidzot ar tiem, kas tos pāršķiro. VARAM šo kontroli pēdējos gados ir stiprinājusi, taču joprojām ir jāpilnveido normatīvie regulējumi. Obligāts nosacījums būtu, ka, veicot būvniecības vai demontāžas darbus, jāveic būvgružu dalīta izmešana jau uz vietas, kā arī būvorganizācijai būtu jāuzrāda līgums ar šo materiālu izvedēju un to, kur un kādi materiāli tiks nodoti pārstrādei vai noglabāšanai,» uzskata J. Aizbalts. Arī SIA Clean R izpilddirektors Valerijs Stankevičs uzsver, ka situācija tirgū likumdošanas līmenī nav noregulēta, līdz ar to tirgū pastāv pietiekami daudz nelegālu vai puslegālu apsaimniekotāju/izvedēju. Par to liecina, piemēram, interneta portālos esošie neskaitāmie sludinājumi, kuros par simbolisku maksu piedāvā diennakts pakalpojumus būvgružu izvešanai, lai gan neviens no oficiālajiem poligoniem nestrādā visu diennakti. Arī piedāvājumu cena bieži vien ir tik zema, ka nevar nosegt to apkalpošanu un nodošana poligonā. «Problēma ar nelegālo uzņēmējdarbību šajā segmentā ir nopietna, un, kamēr jautājumam netiks pievērstā pietiekama uzmanība valsts un pašvaldību līmenī, turpināsim sastapties ar nelielām izgāztuvēm ceļu malās, mežos, kā arī atklāt nelikumīgas izgāztuves pamestajos industriālajos centros, lidlaukos utt.,» skaidro V. Stankevičs. Gada laikā ar būvniecības konteineriem tiek apsaimniekoti aptuveni 130 tūkst. kubikmetru dažādu veida atkritumu.